מפניני הפרשה - מאמר

רק סטיה קלה!

בפרשתנו בפרק כה' יד' מצווה התורה: "**ולא תסור מכל הדברים אשר אנכי מצווה אתכם ימין ושמאל – ללכת אחרי אלוקים אחרים לעבדם**" – מה פירוש הציווי "לא תסור"?

לסור בלשון הקודש, פירושו לנטות/לסטות מעט. לדוגמא כאשר משה רבינו ע"ה ראה את הסנה הבוער אמר לעצמו: "**אסורה נא וארא את המראה הגדול הזה...**". ומובא במדרש שמות רבה פרשה ב' ו': "**רבי יוחנן אמר, חמש פסיעות פסע משה באותה שעה. רבי שמעון בן לקיש אמר, הפך פניו והביט. שנאמר: וירא ה' כי סר - לראות**".

אם כן, בתורה נצטווינו, שלא לסור ימין ושמאל מדרך הישר, מדרך התורה. כלומר, שלא לנטות נטיה כלשהי. והשאלה הנשאלת: מדוע? מה נורא כל כך אם סוטים מעט?!

נראה להשיב על כך בדרך משל: אורחותיו של האדם הן כאורחות הספינה והחגה - הרי הם מעשיו, לטוב ולרע, למצוות ולעבירות. כשספינה מפליגה בים פתוח ורוגע, ואין נשקפת לה כל סכנה. המנועים פועלים היטב ולמהרת צפויה היא להגיע ליעדה, לאי גדול בלב ים. אבל אם כשירד הערב יקשור רב החובל את הגה הספינה בזווית שהיא "בערך" בכיוון של יעד הספינה – רבע מעלה אחת יותר או פחות, אל יתפלא אם למחרת, יתברר לו שאינו רואה כל יבשה, מפני שזה מכבר עברו את האי אליו היו צריכים להגיע והוא נמצא הרחק מימינם, או משמאלם, והכל בגלל סטיה קלה...

אם כן נראה לומר שזו כוונת הפסוק הנ"ל: "**ולא תסור מכל הדברים אשר אנכי מצוה אתכם היום ימין ושמאל**..." - מפני שזה מתחיל בסטיה קלה, שבסופה אפשר חלילה להגיע עד לעבודת אלילים!

הבעש"ט זיע"א הצביע על פסוק מפורש, בחומש דברים פרק ד' כג' אשר אנו אומרים כמה פעמים בכל יום: "**השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וסרתם**" – סטיה קלה, ומיד: "**ועבדתם אלוהים אחרים והשתחויתם להם!**"...

לכן בהליכותינו ובמעשינו עלינו לדבוק בדרך הישרה עפ"י השו"ע, בלי לסטות כהוא זה! וכשאנו מדברים על סטיה קלה, איננו מדברים בהכרח על עבירה. שלמה המלך ע"ה עתיר הזכויות, שגולת הכותרת של מפעלו הוא - בניית בית המקדש הראשון, ומחריבו היה נבוכדנצר שהיה מצאצאי מלכת שבא. ואמרו חז"ל שבשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בו שירטון (ונוצר סביבו סחף ונעשה אי והתחבר ליבשת) ועליו נבנה כרך גדול של רומי – מחריבת בית המקדש השני, כעבור תשע מאות שנה!

יש לנו לדעת מה שכתב הרמב"ם: "**אל יעלה על דעתך ששלמה מלך ישראל שנקרא ידיד ה' נשא נשים נוכריות בגיותן, אלא גייר נשים ונשאן**". ומרן החיד"א הביא בשם רבותינו המקובלים, שכל כוונתו בנישואין אלו הייתה להעלות ניצוצות הקדושה השבויים בקליפה, "**ופוף דבר, שהוא כיוון לטובה**" – ובכל זאת לאן הגיע כעבור מאות בשנים! לחורבן שני בתי המקדש! כמה עלינו להשגיח, שלא להביא "בת פרעה" לבית, גם לא כשהיא "מגויירת"... לא להכניס אוירה זרה, עיתונות זרה, ספרות זרה, שירים זרים. מי יודע איזה שירטון תוקעים אנו בכך, איזה סחף ייאסף סביבו, איזו "רומי" תבונה עליו, וכמה יקעקעו חלילה את הבית הגדול והקדוש, שבנינו בטרחה כה רבה!

בין אדם לחבירו

אדם שיכול בדיבורו לסובב כך שתבוא טובה לחבירו, גם זה בכלל חסד, וכמו שכתוב אצל יוסף הצדיק: "**כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד, והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה**" (בראשית מ')

המייעץ לחבירו עצה טובה בענייניו הרי זה בכלל חסד. וחייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חבירו הן אם הוא דל והן אם הוא עשיר, וזה מעיקרי הדברים הנדרשים מאדם, שנאמר: "**הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד**" (מיכה ו').

שואל ומשיב

שאלה: האם מותר לחזן ולתוקע בראש השנה, לקבל שכר על כך?

תשובה: בבבא מציעא נח: מבואר שפעולה שאין איסור לעשותה בשבת לא מהתורה ולא מדרבנן, כגון שמירת תינוק, אסור לקבל עליה שכר כשנעשית בשבת, אלא אם היא נעשית בהבלעה של ימי החול, כגון שנעשית חודש ימים, ומקבל שכר חודשי.

הטור או"ח הביא דברי אחיו רבינו יחיאל, שתמה ממקור זה על מנהג התוקעים והחזנים בראש השנה לקבל שכר, שיש לאסור משום שכר שבת. אולם המרדכי בכתובות, הביא דברי רבינו שמואל שהתיר מכיוון שהשכר הוא לקיום מצווה להתפלל בצבור.

הבית יוסף סימן תקפ"ה הביא סיוע להיתרו של רבינו שמואל, מהגמרא פסחים, שכר מתורגמנים אין בו סימן ברכה, שנראה כשכר שבת. פירוש: שדרכם היה לשכור מתורגמנים לשבת ויום טוב כדי להשמיע הדרשה לרבים, ומשמע רק שאין בו סימן ברכה אבל איסור אין בדבר.

אולם בשו"ע שו' כתב: אסור להשכיר חזנים להתפלל בשבת ויש מי שמתיר. וידוע הכלל: סתם ויש, הלכה כסתם. אם כן דעת מרן לאסור.

אולם מרן עצמו בשו"ע תקפה' כתב: הנוטל שכר לתקוע בראש השנה או להתפלל או לתרגם בשבת ויו"ט, אינו רואה מאותו שכר סימן ברכה.

משמע שעל כל פנים אין בזה איסור, ונראה שהעיקר כמשנה אחרונה להתיר, וכמו שכתב כיוצא בזה מרן החיד"א בשיורי ברכה, ובפרט כאן שכבר נהגו להקל, וכן פסק רבי שלמה קלוגר בספרו "האלף לך שלמה".

אומנם הפרי חדש כתב לאסור כדעת מרן בסימן שו', וכן כתבו עוד אחרונים, אך נראה שכיון שאין בזה איסור אלא מדרבנן, אף שטוב וראוי להימנע מליטול שכר עבור תפילה ותקיעה בשופר, אין לאסור בזה.

סיכום: טוב וראוי לא ליטול שכר עבור תקיעה ותפילות ראש השנה ויום הכיפורים, אך הנוטלים, יש להם על מי לסמוך, ויעשו זאת בהבלעה עם שכר ימי חול, והמחמיר לא ליטול שכר על כך תבוא עליו ברכת טוב.

מפניני הפרשה - רעיון

דרכי חינוך

רז"ל הדגישו את המטרה החינוכית, שבמצוות הביכורים - כך כותב ב"ספר החינוך" מצווה צא: "**משורשי המצווה כדי להעלות דבר ה' יתברך על ראש שמחתנו, ונזכור ונדע כי מאתו, ברוך הוא, יגיעו לנו כל הברכות בעולם**". מצוות הביכורים נועדה, לפי זה, לעקור מלב האיכר את התחושה של "כוחי ועוצם ידי", בשעת אסיפת יבולי השדה והגן אל ביתו. כך כתב גם הרמב"ם, שעיקר הטעם במצוות הביכורים היא ההכנעה וההשתעבדות אל ה' יתברך ושבירת מידת התאווה ומידת הגאווה הטבועות באדם.

מסביר זאת בספר "בינה לעתים": התועלת הבאה במצוות ביכורים היא לשבור מידת הגאווה ותאוות האכילה. שכן אעפ"י שעברה שנה תמימה שבעל השדה לא אכל פרי חדש, וכשרואה בעיניו התאנה הראשונה שבכרה הריהי חביבה עליו – מכל מקום הוא כובש יצרו ותאוות גופו ואינו אוכלה, אלא כורך עליה גמי, ומקדישה לשמים ואומר: "הרי זו ביכורים". בזה הוא מדריך את עצמו שלא להיות זולל וסובא, שכן התאווה היא מידה מגונה מאוד, כמאמר חז"ל: "הקנאה והתאווה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם" (מסכת אבות ד', כ"א).

וכן היה מביא הביכורים שובר בעצמו מידת הגאווה. שאפילו שר וגדול, ואפילו מלך ישראל, היה מוכרח לנהוד בענווה גדולה, ליטול בעצמו את סל הביכורים על כתפו מהר הבית עד העזרה (חצר המקדש), והוא בעצמו (ולא שליחו) מביאם אל הכהן שבאותו משמר. ואעפ"י שהכהן הזה היה עני ופרנסתו ממנו – מכל מקום היה השר או המלך בא ועומד אצל הכהן בענווה ובשפלות הרוח וקורא לפניו פרשת הביכורים, ובזה שבר מידת הגאווה ונעשה ענו ושפל רוח; וזו מידה טובה ויקרה, שנשתבחו בה גדולי עולם - אברהם, משה, אהרון ודוד.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

ששון בן ורדה נחום ז"ל | מאיר בן אליהו שלום ז"ל
אדגר בן הלן בן גיאת ז"ל | יצחק בן נוריג'אן אריאל ז"ל
ויקטור בן שרינה תמאם ע"ה | שלום בן שלום כתריאל ע"ה
מרדכי בן פרחה אוחיון ז"ל | שמשון בן יוסף ואסתר טלקר ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

החייל לביא בן אורית ג'חסי ע"ה הי"ד
רבקה בת ג'ונג'ון תפילין ע"ה | דבורה בת מרים נחום ז"ל
אלישבע בת רבקה טלקר ז"ל | פרלה בת סעודה בן טולילה ז"ל
רחל בת סוליקא דנינו ע"ה | מרסדס אוריה עמר ע"ה והי"ד בת רחל הי"ו

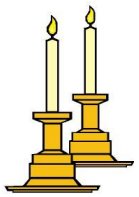
בס"ד יז' לחודש אלול ה'תשפ"ד
שנה שלושים גליון מספר 52
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת כי תבא
מפטירים

"קומי אורי כי בא אורך"
(ישעיה פרק ס')

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת: 18:21
יציאת השבת: 19:20
זמן רבנו תם: 19:46

מהלכות תקיעה בשופר עפ"י שו"ע מסימן תקפה' ופוסקים אחרונים

הקדמה

במדרש ויקרא רבה פרשה כט' מובא: "**וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו...אמר רב הונא ברבי יצחק מלמד שהראה הקב"ה לאברהם את האיל ניתש מחורש זה ונסבך בחורש זה. אמר הקב"ה לאברהם כך הם עתידין בניך נאחזין באומות ונסבכין בצרות ונמשכין ממלכות למלכות מבבל למדי ממדי ליון ומיון לאדום ומופן ליגאל בקרניו של איל הדא הוא דכתיב** (זכריה ט') "וה' עליהם יראה ויצא כברק חצו. **רבי אבא בריה דרב פפי ורבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר כל ימות השנה ישראל עוסקין במלאכתן ובראש השנה נוטלין שופרותיהן ותוקעין לפני הקב"ה והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים אימתי בחדש השביעי**".

פרטי הלכה

א. כתוב בתורה לגבי ראש השנה "**יום תרועה יהיה לכם**", מכאן שמצוות עשה מהתורה לשמוע קול שופר בראש השנה, ולמדו חז"ל שיש לשמוע תשע קולות, בשלוש קבוצות שכל אחת תכלול - תקיעה תרועה תקיעה. ומספק שנפל בסוג התרועה, תוקעים מספר רב יותר של תקיעות.

ב. שופר של ראש השנה מצוותו בשל איל וכפוף, ובדיעבד כל השופרות כשרים, כגון של יעלים ועיזים בין פשוטים ובין כפופים, ומצווה בכפופים יותר מאשר בפשוטים. ושופר של פרה פסול בכל מקרה (שו"ע תקפו' א'). כפוף - כדי שיכפפו את לבם להקב"ה בתפילה. (שולחן ערוך הרב תקפו')

ג. היה קולו עבה או דק מאוד כשר, מפני שכל הקולות כשרים בשופר (שו"ע תקפו' – ו'). אפילו אם קול השופר חזק ונעים, אלא שהתוקע תקע בו ולא השמיע קול יפה, כשר. (כף החיים תקפו'– מט').

ד. נכון שהתוקע או תלמיד חכם בצבור יאמר לקהל לפני התקיעות דברים לעוררם לתשובה שלימה, וזכות הרבים תלויה בו. (ילקוט יוסף).

ה. צריך לתקוע מעומד (שו"ע תקפה' א') - דבר זה נלמד מלשון הפסוק "**יום תרועה יהיה לכם**", היות וגם בספירת העומר נאמר "**וספרתם לכם**", ונאמר מהחל חרמש בקמה – דרשו אל תקרי "**בקמה**", אלא **בקומה**. מכאן שכל מצווה שנאמר בה לכם, צריך לקיימה במעומד.

ו. בזמן התקיעות אין לתוקע לסמוך עצמו על דבר, באופן שאם ינטל אותו דבר יפול (כף החיים תקפה' - ד'), ואם סמך עצמו או תקע במיושב יצא ידי חובה, שהרי גם בספירת העומר אם ספר במיושב יצא ידי חובה. (כף החיים תקפה' - ה').

ז. נוהגים לתקוע על הבימה במקום בו קוראים (תקפה' א' בהגה) – מכמה טעמים: מפני כבוד הציבור, כדי לעורר זכות על עם ישראל שקיבלו התורה "בנעשה ונשמע" ועמים אחרים לא רצו לקבל, ומעמד הר סיני התורה ניתנה בקול שופר, ועוד. (כף החיים תקפה' – ח')

ח. צריך שהתוקע יכוון להוציא שומעי התקיעות ידי חובה, והשומעים יכוונו לצאת בתקיעותיו. טוב שהתוקע יאמר בפירוש לפני **שמברך "הריני מכוון בברכת השופר ושהחיינו בתקיעות מיושב ומעומד, שאני תוקע להוציא את השומעים ידי חובה**". (כף החיים תקפה' יב')

ט. צריך לכסות את השופר בזמן הברכות שלפני התקיעה ויש לאחוז בו בידו הימנית, כמו בכל דבר שמברכים עליו. כמו כן צריך לכסות את השופר בין התקיעות בזמן שלא תוקעים בו (כף החיים תקפה' – יד').

י. נשים פטורות ממצוות השופר, מפני שזו מצוות עשה שהזמן גרמא, וכבר נהגו נשות ישראל להשתדל בקיום מצווה זו. לכן אשה שלא יכלה להגיע לבית הכנסת, מותר להביא תוקע לביתה לתקוע עבורה.

יא. אשה ספרדית לא תברך על מצווה זו כדעת מרן השו"ע שאין לנשים לברך על מצוות עשה שהזמן גרמן (שו"ע תקפט'-ו'), ומנהג נשות אשכנז לברך על מצוות השופר ועל כל מצוות עשה שהזמן גרמן (הגה תקפט' ו'). מכל מקום אין למחות בהזוקה בנשים ספרדיות המברכות, מפני שיש להם על מי שיסמכו (לדעת החיד"א בברכי יוסף רשאות לברך).

יב. לאחר שמברך התוקע "לשמוע קול שופר" ושהחיינו, תוקע תשר"ת שלש פעמים, תש"ת שלש פעמים ותר"ת שלש פעמים (שו"ע תקפה' – ב'). וטוב שהתוקע יתקע בצד ימין אם אפשרי לו, ושיכוון את השופר כלפי מעלה, שנאמר "עלה אלוקים בתרועה (שו"ע תקפה' ב' בהגה).

יג. כאמור טוב שהתוקע יתקע בצד ימין של פיו, אולם אין זה מעכב, ואם יש תוקע הגון שאינו יודע לתקוע בצד ימין רק בשמאל, ולעומתו יש תוקע איש פשוט שיודע לתקוע בצד ימין, ההגון וירא שמים קודם. (ילקוט יוסף)

יד. העיקר בתקיעות לכוון לצאת ידי חובת המצווה לשמוע קול שופר, ולכן אין להפסיק בין תשר"ת לתש"ת, ובין תש"ת לתר"ת כדי לומר וידוי, לספרדים ו"יהי רצון" לאשכנזים, כמו שכתוב בכמה סידורים, כי יש בזה חשש להפסק בין הברכות לתקיעה, וחשש ברכה לבטלה. אדם שרוצה להתוודות במשך התקיעות, יש לבקש מהתוקע שיעשה הפסקה קלה בין סדרי התקיעות, ויתוודה בהרהור הלב, ולא לומר את הוידוי בלחש.

טו. אחר התפילה אסור לתקוע שלא לצורך שום קול, מאחר וכבר יצא ידי חובה, והתקיעה שבות ולא הותרה אלא לצורך מצווה. לקטן פחות מגיל בר מצווה, שהגיע לחינוך, מותר לתקוע להתלמד, ואין בזה שום איסור.

טז. אם התחיל לתקוע ולא יכול להשלים, ישלים אחר ואפילו שלשה או ארבעה, ודי בברכה שבירך הראשון, בתנאי שהתוקעים האחרונים היו שם בשעת הברכה. (שו"ע תקפה' – ג').

יז. אם מניעת התקיעה היא מהשופר, מותר לשוטפו במים וכדומה, יש אומרים שמותר להופכו ולקרא לתוכו "ויהי נועם...". ויש אוסרים מפני שאינו סגולה בדוקה הרי זה הפסק בענייני התקיעה. ונראה כי למעשה יש לנהוג כך: אם זה קורה בתקיעות דמעומד מותר לומר את הפסוק כנ"ל, אך בתקיעות דמיושב אין לאומרו מחשש להפסק. (כף החיים)

פינת העורך

"**וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך**" (כח' – י') כיצד יגיע האדם לזה? ב"ראשית חכמה" הביא דברי חז"ל שהקב"ה שורה אצל העניו, ובתנא דבי אליהו: "לעולם יהא אדם עניו עם אביו ואימו, ועם אשתו ובניו ובני ביתו, ועם שכניו וקרוביו ועם כל אדם. כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד ומקובל על הבריות, וממלא ימיו ושנותיו בשם טוב, ובזה אשתו ובני ביתו מעריכים ומעריצים אותו ויראים ממנו – יראת רוממות!!

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לגדליה ושירה פריז הי"ו ולכל בני משפחותיהם לרגל הולדת בנם בכורם הי"ו

יהי רצון שתיזכו להכניסו בקרוב בבריתו של אברהם אבינו ע"ה.
וכן יהי רצון שתזכו לגדלו באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לכוכב נעמת הי"ו ובחיר ליבה צבי ק'קיאשווילי הי"ו לרגל אירוסיהם - להם ולכל בני משפחותיהם.
יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתיזכו להופתכם בקרוב ותיזכו להקים בית נאמן וכשר בישראל המושתת על יסוד איתנים של אהבה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

ברכת דוחן ושאר קטניות – חלק ב' (סופי)

הקדמה – מהו דוחן

דוחן הוא כינוי לתבואה שבמדע מוגדרת כקבוצה של דגנים חד-שנתיים גבוהים בעלי זרע קטן. יש מקומות כגון בהודו, בסין ובאתיופיה ועוד, בהם הוא משמש כמרכיב הראשי בתזונה של בני אדם.

באותם מקומות מכינים מהדוחן מגוון של מזונות החל מדייסות ונזידים, לחמים וכלה בבירה. לדוגמא את האינג'רה, שהוא הלחם האתיופי מכינים מקמח של טף שהוא זן דוחן אתיופי).

הדוחן משמש גם כתבואה לצורכי הזנת בעלי חיים ביתיים, כמספוא, בעיקר במדינות מערביות, כגון בארצות הברית ואירופה וגם ברוסיה. את הדוחן ניתן לגדל באזורים צחיחים יחסית, בכמות משקעים נמוכה יחסית, וגם בקרקעות לא־פוריות.

פסיקת הטור

הטור בסימן רח' הביא את דעת הרי"ף והרמב"ם שעל אכילת מאכלים מבושלים או אפויים מדוחן ושאר קטניות מברכים ברכה ראשונה "שהכל" ואת דעת בעל הלכות גדולות שמברכים "בורא פרי האדמה". אבל להלכה פסק כדעת אביו הרא"ש שעל אכילת מאכלים מבושלים או אפויים מדוחן ולא משאר קטניות מברכים ברכה ראשונה "מזונות" כיון שהוא מזין, וציין בשם גאון שגם על שאר דברים שהם מזינים מברכים "מזונות".

פסיקת מרן להלכה בשו"ע

מרן פסק להלכה בהשו"ע בסימן רח סעיף ח' כדעת הרי"ף והרמב"ם שעל אכילת מאכלם ומאפים מדוחן מברכים ברכה ראשונה "שהכל וברכה אחרונה "בורא נפשות". **"על פת דוחן ופליז"ו או של שאר מיני קטניות מברך שהכל ואחריו בורא נפשות".**

פסיקת הרמ"א

הרמ"א הוסיף בהגה שעל אכילת שאר מיני קטניות מבושלים, אם נשארו שלמים והדרך לבשלם, מברכים ברכה ראשונה "אדמה", ואם נתמעכו לגמרי או שהם נאכלים חיים יותר ממבושלים מברכים "שהכל": **"העושה תבשיל משאר מיני קטניות, אם נשארו שלמים, וטובים מבושלים כמו חיין, מברך בורא פרי האדמה, ואם נתמעכו לגמרי או שאינן טובים מבושלין כחיין, מברך שהכל (וכן פירש הב"י דברי הטור).**

משנה ברורה

במשנה ברורה בס"ק לז כתב שדברי הרמ"א לא מתייחסים למיני קטניות שנשארו שלמים לגמרי כמו שהיו לפני הבישול, אלא אפילו אם נתמעכו קצת, אבל לא נתמעכו לגמרי וניכר תוארם וצורתם מברכים עליהם ברכה ראשונה "אדמה", לכן על אכילת דייסה מכוסמת מברכים ברכה ראשונה "בורא פרי האדמה": **נשארו שלמים - לאו דווקא שלמים אלא כל שלא נתמעכו לגמרי שעדיין ניכר קצת תוארן וצורתן ברכתן בורא פרי האדמה, ועל כן מה שאנו קורין (רעצינ"ע קאש"ע) מברכין בורא פרי האדמה".**

בס"ק לח' כתב שנתמעכו לגמרי מדובר שטחן אותם כמו קמח או שעשה תבשיל מקמח של קטניות שאין זו דרך אכילתם, אבל אם לאחר שהקטניות בושלו, רסקו על ידי המזלג וכדומה, מכיוון שזו היא דרך אכילתם, וממשם קיים, מברכים עליהם ברכה ראשונה "בורא פרי האדמה" וזה לא נחשב נתמעך לגמרי.

"נתמעכו לגמרי - היינו דוקא שעשה תבשיל מקמח של קטניות שאין דרך אכילתן בכך או שמיעך אותן דרך כלי מנוקב שהן דקין מאד כקמח (או מה שנעשה מן רעצקע שאנו קורין מל"ך גרופי"ן) אבל כשבישל הקטניות שלמין ומיעך אותן בכף עיקר דרך אכילתן בכך ועוד שממשן קיים ומברך בורא פרי האדמה".

פרי חדש

הפרי חדש בסימן רח' סעיף ח' כתב שהעיקר להלכה כדברי החולקים על פסיקת מרן בשו"ע ולכן, על אכילת פת דוחן מברך ברכה ראשונה "בורא מיני מזונות" ולא "שהכל".

ביאור הלכה

ביאור הלכה בסימן רח' בד"ה "על פת דוחן" הביא רשימת פוסקים ראשונים שסוברים שעל פת דוחן מברכים ברכה ראשונה "מזונות", והעלה תמיהה על מרן בשו"ע שפסק כשיטת הרי"ף והרמב"ם כנגד הרבה מן הראשונים, והעלה סברה שמרן לא ראה את דעות אותם ראשונים, והעובדה שלא ציין אותם בבית יוסף. מסקנתו שמי שרוצה לברך על אכילת פת דוחן "בורא מיני מזונות" אין מוחין בידו, ופשוט הדבר שמי שמברך ברכה ראשונה "שהכל" על אכילת פת מדוחן ומשאר קטניות, יש לו על מה לסמוך.

על פת דוחן - הנה באמת בדוחן יש הרבה ראשונים שסוברין דברכתו בורא מיני מזונות כמו אורז הלא המה דעת הגאון שהובא בתלמידי רבנו יונה, וגם הוא מסכים שמה כן וכן הוא ג"כ דעת הרא"ש והראב"ד (הובא ברשב"א) והאשכול והאור זרוע בשם רבינו יהודה שירליאו"ן ושיבולי הלקט בשם רש"י והרא"ה בחידושיו על הרי"ף והריא"ז והגהות מיימוניות, בשם מורו והרוקח והאבודרהם כל אלו סוברין דאורז ודוחן דין אחד לשניהן בכל דבר, וסתימת המחבר הוא רק דעת הרי"ף והרמב"ם ורבינו יהודה (והובא באשכול) וצ"ע על המחבר שסתם כן לדינא נגד הרא"ש וכל הני ראשונים העומדים בשיטתו ואולי שלא היו לנגד עיניו מאחר שלא הביאם בבית יוסף ולפי זה אף דלא נפיק מזה חורבא דבברכת שהכל יוצא על כל דבר בדיעבד עכ"פ מי שרוצה לברך בורא מיני מזונות אין מוחין בידו כנלענ"ד".

הלכה ברורה

בספר הלכה ברורה בסימן רח' פסק כדעת מרו בשו"ע שלכתחילה על אכילת פת דוחן מברכים ברכה ראשונה "שהכל" ואחרונה "נפשות", ורק בדיעבד אדם שבירך ברכה ראשונה "מזונות" יצא ידי חובה.

"דוחן שטחנוהו ועשאוהו קמח וחזרו וגיבלוהו ועשו ממנו פת מברך לפניו שהכל נהיה בדברו ולאחריו בורא נפשות ובדיעבד אם בירך על פת דוחן בורא מיני מזונות יצא ואינו חוזר ומברך".

וכתב שגם לגבי שאר קטניות שטחנם ועשה מהם פת כגון טורטיה וכדומה שמברך שהכל ולבסוף נפשות והוא הדין גם לשאר תבשילים העשויים מתירס והשתנה מראיהם לגמרי ולא ניכר שהם מתירס שמברך שהכל אבל בדיעבד אם בירך אדמה או מזונות אינו חוזר ומברך.

"קטניות שטחנום ועשאום קמח וחזרו וגיבלו אותם כעיסה ואפו אותם ועשו מהם פת מברך עליהם שהכל נהיה בדברו ולאחריהם בורא נפשות ואפילו במקום שרגילים לעשות פת מקמח קטניות [כגון במדינת מקסיקו שעושים פת מקמח תירס ונקראת טורטיה] מברכים על פת כזאת שהכל נהיה בדברו... ומכלל של דברים יש ללמוד שחטיפים שנעשו מתירס באופן שנשתנית צורתם לגמרי עד שאין הדבר ניכר שהם מתירס וגם נשתנה טעמם לגמרי מברך עליהם שהכל נהיה בדברו ואפילו אם נעשו מתירס שגידלוהו במיוחד לשם עשייתם ובדיעבד אם בירך עליהם אדמה אינו חוזר ומברך ואפילו אם בירך עליהם מזונות אינו חוזר ומברך".

סיכום

על אכילת מאכלים מבושלים מגרגירי דוחן טחונים, או על אכילת מאפים כולל פת שנעשו מקמח דוחן, מברכים ברכה ראשונה "שהכל נהיה בדברו", וברכה אחרונה "בורא נפשות". מי שטעה ובירך עליהם "בורא מיני מזונות". יצא ואינו חוזר ומברך. אבל על אכילת דוחן מבושל שלם מברכים ברכה ראשונה "בורא פרי האדמה" וברכה אחרונה "בורא נפשות רבות".

שם ומשפחה

איסור השגת גבול

התורה אוסרת על אדם להזיז את הגדר שבין שדהו לשדה חברו, או לפתוח חנות ליד חנות חברו ולמכור בה מוצרים דומים ובכך להקטין פרנסת חברו. בעיר אחת לא היה אדם שמכר מלח, האנשים היו צריכים מלח, אך זה לא נמצא בכל העיר. בעיר זו היו אנשים, בעלי חמורים, שהיו נוסעים בשיירה ונושאים משאות ממקום למקום. אמרו האנשים: נלך להביא מלח מעיר אחרת, שבה יש מלח, ונמכור את המלח בעירנו, ונרוויח מכך כסף רב. לחבורה זו היה ראש חבורה, שהיה מארגן ודואג לנסיעות שלהם. הם הלכו אליו והציעו לו: נלך להביא מלח ונמכור אותו בעירנו. חשב ראש החבורה בליבו: רעיון נפלא! אפשר להביא מלח ממקום אחר ולהתעשר מכך מאוד. אך מדוע שהרווח יתחלק בין כולם ואני ארוויח מעט, אלך לבדי ואביא את המלח וארוויח את הכל. לאנשי החבורה אמר: "אין לי זמן לצאת לדרך, משום שיש לי שדה ואני צריך לחרוש אותה היום ומחר. הסכימו אנשי החבורה להמתין עד שיסיים לחרוש את שדהו, ואז יצאו יחדיו להביא מלח לעיר. כשיצאו האנשים מביתו, לקח ראש החבורה שק ריק, הניח אותו על חמורו והלך.

גדרים נוספים האיסור השגת גבול

לאחר יומיים באו האנשים אל ראש החבורה אך לא מצאוהו בבית, אמרו להם השכנים: שכבר לפני יומיים יצא עם חמורו.

כששמעו זאת האנשים הלכו לבדם להביא מלח. ובדרך מה רואות עיניהם? ראש החבורה מגיע ממולם כשעל חמורו טעון שק מלח גדול.

כעסו אנשי החבורה על ראש החבורה ושאלו אותו: מדוע רימת אותנו והלכת לבד להביא מלח? חשבת למכור לבד את כל המלח ולהרוויח, ומאיתנו כבר לא יקנו כלום?! השיב להם ראש החבורה: אם היינו מביאים יחד כמות גדולה של מלח, היה המלח נעשה זול ולא הייתי מרוויח הרבה ממכירתו. אך עתה, שהלכתי לבדי ואין כל כך הרבה מלח, אוכל למכור את המלח בכסף רב, משום שכולם ירצו לקנותו ואף ישלמו עליו מחיר גבוה וארוויח מכך הרבה כסף.

במעשה זה עבר ראש החבורה על איסור מהתורה "לא תסיג גבול רעך" - הוא גרם לחבריו להרוויח פחות. עוד במצווה זו - לא נמהר להשיב למורה לפני החבר כדי להראות שאנו יודעים יותר, לא נשפיע על חבר ללמוד עמנו למבחן אם ידוע לנו שהוא כבר קבע ללמוד עם חבר אחר.

שאלות מהפרשה

שאלות לכיתות א' עד ג' (חלקן מאוצרות התורה)

1. למי מביאים את חטנא עם הביכורים?

א. ללוי. ב. לכהן. ג. לראש העיר. ד. לרב הראשי.

3. מאיזה פירות מצווה להביא ביכורים?

א. מכל סוגי הפירות. ב. משבעת המינים שהשתבחה בהם ארץ ישראל.
ג. מארבעת המינים של חג סוכות. ד. מחיטה, שעורה וענבים בלבד.

3. איזה מעשים נכללים בקללה "ארור מסיג גבול רעהו"?

א. להגדיל שטח הגינה, על חשבון השכן. ב. להיכנס לבית, בלי רשות.
ג. לפתוח חנות ליד חנות אחרת ולמכור אותם דברים. ד. א' וג' נכונות.

4. מתי מצווים בני ישראל לשים את האבנים בהר עיבל?

א. אחרי כיבוש הארץ וחלוקתה. ב. ביום בו יעברו את הירדן.
ג. לפני ששנים וחצי השבטים יחזרו למקומם. ד. ביום פטירת משה רבנו.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח'

5. "היום הזה ה' אלוקיך מצווך לעשות את החוקים..." איזה יום?

א. יום מתן תורה. ב. כל יום שכל יום יראו המצוות בעינינו כחדשים.
ג. היום בו היה מדבר עמם משה. ד. אף תשובה לא נכונה.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח' (המשך)

6. למי הכוונה בפסוק - "ארור משגה עיור בדרך" (פרק כז')?

א. למי שלא עוזר לעיור לחצות כביש. ב. למי שמעליב את העיור.
ג. למי שמייעץ לחבר עצה רעה. ד. כל התשובות נכונות.

7. למה הכוונה - "בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ" (פרק כח')?

א. להצלחה מסחרית בקניה ובמכירה. ב. לצאת מהבית ולחזור בשלום.
ג. היציאה מהעולם בלי חטא כמו הביאה אליו. ד. א' וב' נכונות.

8. "וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לָדַעַת...עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (כט') מה למדו מזה חז"ל?

א. באותו יום נפתחו להם שערי החוכמה. ב. רק מי שרוצה להבין מבין.
ג. אין אדם עומד על דעת רבו, אלא לאחר 40 שנה. ד. א' וג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הרמב"ן - כיתות ד' עד ח'

9. למה הכוונה "אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת..." (פרק כז')

א. לקבלת כל התורה בשבועה. ב. להודות על המצוות בלב ולקבלם באמת.
ג. לעבירות הנעשות בסתר. ד. לבית הדין שמתרשל ולא מוציא דין אמת.

שאלה עפ"י פירוש הרמב"ן - כיתות ז' ו ח'

10. "כָּל עֵצְךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ יְיָרֵשׁ הָאַרְבֶּה" (פרק כח') למה הכוונה "ארבה"?

א. סוג של ארבה. ב. מחלה הפוגעת הן בפירות העץ והן בפירות האדמה.
ג. מחנה האויב שיבוא ברעש גדול. ד. כל התשובות נכונות.

התשובות הנכונות לפרשת שופטים:

1- ג' 2- ב' 3- ב' 4- ד' 5- ג' 6- א' 7- א' 8- ג' 9 - א' 10- א'

(בהעלותך תשעה') (שיעור 544 סופי)

לימוד פורה ומהנה